

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

CİLT : I

DİYARBAKIR - 1999

H.z.Peygamberi Beşer Üstü Gösteren Bazı Görüşlere Eleştirel Bir Yaklaşım

Arş. Gör. H. Musa BAĞCI

Kur'an-ı Kerim, H.z.Peygamberin beşeriyetini defaatle vurgulamasına ve ona beşer üstü kabul edilebilecek hiçbir nitelik vermemesine rağmen¹ bazı alimlerimizin onu beşer üstü gösterecek pekçok değerlendirmeler yaptığına şahid olmaktadır. Kaynaklarımızda onu beşer üstü gösteren düşünceler oldukça fazla sayıda bulunmaktadır.² Bunların içerisinde bu makalenin konusunu içeren "H.z.Peygamberin halen yaşadığı ve cesedinin vefat ettiği günkü gibi taze kaldığı ve miskten daha güzel koktuğu" şeklindeki yargılar, bunlardan sadece bir kısmını teşkil etmektedir. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla bu görüşü dillendiren İslam kültür mirasının kilometre taşlarını teşkil eden ve pekçok sahada kıymetli eserler veren Zehebi (öl:748/1347), Suyuti (öl:911/1505) ve Azimabadi (öl:1273/1857) gibi alimlerimiz maalesef bu tür görüşlere iltifat etmekle kalmayıp bizzat eserlerinde bunları Kur'an ve hadislerden delil getirmek suretiyle savunmuşlardır. Onlara göre, H.z.Peygamberin cesedi, diğer insan cesedleri gibi kabrinde kokusu değişmeden ve cesedi bozulmadan taptaze durmakta ve halihazırda misk gibi kokmaktadır. H.z.Peygamber -diğer peygamberler de dahil- melekler gibi yeme ve içme ihtiyacı hissetmeksizin canlı olarak kabirlerinde namaz kılmakta ve ibadet ve taat içerisinde bulunmaktadır. Şehidlerin canlı oldukları ve rızıklandırıl- dıklarıyla ilgili nas da bu anlamda varid olmuştur. Onlar bu konudaki varid olan rivayetleri de delil olarak getirmektedirler. Bu bağlamda burada H.z.Peygamberin halen yaşadığı ve cesedinin çürümediği iddialarına eleştirel bir değerlendirme yapmak istiyoruz. Konuyla ilgili alimlerimizin değerlendirmelerine geçmeden önce

¹ En'am, 91 ; 14, İbrahim, 10-11 ; 17, İsra, 93-94 ; 18, Kehf, 110 ; 21, Enbiya, 3 ; 23, Mu'minin, 24,33 ; 26 ,Şuara, 153 ; 36, Yasin, 15.

² Tarafımızdan yapılan ve henüz devam etmekte olan "H.z.Peygamberin Beşeri Yönü" adlı tezimizde bu örnekler daha etraflı bir şekilde ele alınmaktadır.

görüşlerimizin temelini teşkil eden ve beşerin olmazsa olmaz vasfı sayılan ölüm gerçeğiyle ilgili Kur'ani ilkeleri ve ilgili yorumları ele alarak başlamanız faydalı olacaktır.

Ölüm, şüphesiz her canlının sonudur. Allah'tan başka baki kalacak hiçbir varlık yoktur. Beka sıfatı, bu yüzden sadece ve sadece Allah'a izafe edilmiştir. Cenab-ı Hak, her nefsin ölümü tadacağını şu değişmez genel prensiple vaz' etmiştir: "Her nefis ölümü tadacaktır."³ Seyyid Kutub'un ifadesiyle "değişmez olan bu hayat kanunu, (yaratıklar açısından) istisnası bulunmayan ilahi bir sünnettir."⁴ "istisnası bulunmayan" ifadesi, üzerinde dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Her külli kaidenin bir istisnası olabilir ve bu istisnaların kaideyi bozmadığı da bir kaide olarak genelde kabul görmüştür. Ancak ölümün insanlar açısından hiçbir istisnası olamaz. Daha açıkçası, şu kainatta insan dahil hiçbir canlı varlığın ölüm açısından istisnası yoktur. Bu kaide, Cenab-ı Hakkın yaratılmışlar için koymuş olduğu ilahi bir kanundur. Bu kaide içerisine sokamayacağımız tek, ezeli ve ebedi olan varlık Cenab-ı Haktır.

Yukarıda zikrettiğimiz bu genel kuralı ifade eden Enbiya suresi 35. ayetin sibakına bakıldığında, diğer insanlar gibi Hz.Peygamberin de ölümsüz olmadığı gerçeği görülecektir. Buyrulmaktadır ki: "Senden önce hiçbir insana ebedi bir hayat vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedi mi kalacaklar?"⁵ Bunun hemen arkasından "Her nefis ölümü tadacaktır" şeklindeki genel kuralın vaz' edilmesi, peygamberin de bu kural içerisinde mütalaa edilmesini zorunlu hale getirmektedir. Yani, Cenab-ı Hak, Hz.Peygambere "Senden önce dünyada Ademoğullarından hiç birine ebedilik vasfını vermedik ki seni bu dünyada ebedi kılalım. Muhakkak ki sen de önceki rasullerin öldüğü gibi öleceksin."⁶ gerçeğini vurgulayarak Onun ölümden istisna edilmesini nefyetmektedir. Bu ayetin, birçok nüzül sebebi zikredilmektedir. Bunlardan birisi, müşriklerin, Hz.Muhammed (a.s)'in yakında öleceğine, böylece onun peygamberlik davasının sona ereceğine inandıklarını ve şöyle dediklerini görüyoruz: "Bu bir şairdir, biz onun felakete çarpıldığı anı gözetliyoruz."⁷ Bunun üzerine Cenab-ı Hak,

³ 3, Ali İmran, 185; 21, Enbiya, 35 ; 29, Ankebut, 57.

⁴ Seyyid Kutup, *fi Zılali 'l-Kur'an* (Beyrut, 1986) IV, 2377.

⁵ 21, Enbiya, 34.

⁶ Taberi, *Camiu 'l-Beyan an Te 'vil-i Ayi 'l-Kur'an*, (Beyrut, 1410 / 1995), X, 33.

⁷ 52, Tur, 30; Kurtubi, *el-Camiu liAhkami 'l-Kur'an* (Beyrut, 1413/ 1993), XI, 190 ; Hamdi Yazır, *Hak Dini*, V, 452 ; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V, 504.

Hız.Peygamberden önce hiçbir beşere ebedilik vasfını vermediğini, hem Hız.Peygamberin, hem de kendisine muhalif olan müşrik güruhun ebedi olmadığını vurgulayan sözkonusu ayeti indirmiştir. Başka bir rivayete göre, bazı müslümanların, Hız.Muhammed (a.s)’ın ölmeyeceğı ve ebedi olarak kalacağı şeklinde düşünmeleri ve bunu dillendirmeleri üzerine bu ayet nazil olmuştur. Ayet, bu yanlış anlayışı düzeltmekte ve Peygamber de dahil hiç kimsenin ebedi olmayacağını ifade etmektedir. Diğer bir rivayete göre ise Mekke müşrikleri, peygamberi beşeri vasıflara sahip olmakla yani yemek, içmek ve ölümcül olmakla ta’n ettiler, böyle bir niteliğe sahip birisinin gönderilmesinin doğru olmayacağını ileri sürdüler. Bu ayet, onları red için nazil olmuştur.⁸

Bu ayet, hangi sebeple nazil olmuş olursa olsun ortaya çıkan husus, Cenab-ı Hakkın bu dünyada beşer olarak hem Hız.Peygamberin, -aynı zamanda bütün peygamberlerin- hem de diğer insanların ölüme mutlaka maruz kalacaklarına ve ebedi olmayacaklarına hükmettiğı⁹ gerçeğidir. Dolayısıyla “Her nefis ölümü tadacaktır” genel kaidesine Peygamberler de dahildir. Bu genel kaidenin öncesinde özellikle Hız.Peygamberin ebedi olmadığını vurgulanması, Peygamberi beşeri konumundan çıkarıp Ona - bilerek veya bilmeyerek- ilahi bir vasıf verme temayülünü gösterebilecek insanları uyarı mahiyetindedir. Biraz ilerde bahsedeceğimiz gibi maalesef tarihi süreç içerisinde vefatına rağmen Hız.Peygamberin cesediyle ve ruhuyla canlı ve diri olduğunu söyleyenlerin çıkmış olması, konunun önemini de artırır niteliktedir.

Kur’andaki konuyla ilgili bir diğer ayete baktığımız zaman, Hız.Peygambere hitaben “Sen de öleceksin onlarda ölecekler”¹⁰ buyurmakta ve ayetin siyakında ise “Sonra kıyamet günü hepiniz anlaşmazlıklarınızı Allah’ın önüne koyacaksınız.”¹¹ gerçeğı ifade edilerek ilk ayetin vaz’ ediliş amacı ortaya konmaktadır. Kurtubi (öl:671/1272) bu ayetin hem Hız.Peygamberin hem de Onun muhalifi olan insanların öleceklerini haber veren bir hitap olduğunu ifade ettikten sonra, sözkonusu ayetin beş manaya gelebileceğini söylemektedir. Birincisi, ayetin ahiret konusunda bir uyarı olması; ikincisi, amele teşvik; üçüncüsü, ölüm için hazırlık; dördüncüsü, Hız.Peygamberin ölümü konusunda diğer ümmetlerin ihtilaf ettikleri gibi

⁸ İbn. Atıyye el-Endelusi, *el-Muharreru ’l-Veciz fi Tefsiri ’l-Kitabi ’l-Aziz*, IV, 81.

⁹ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III, 113.

¹⁰ 39, Zümer, 30.

¹¹ 39, Zümer, 31.

ihtilaf etmemelerini temin; nitekim Hz.Ömer, Hz.Peygamberin ölümünü kabullenmek istemediğinde Hz.Ebu Bekir söz konusu bu ayeti delil olarak getirmiştir. Beşincisi, Allah'ın, peygamberlerle -onların üstünlükleri ile beraber- diğer insanlar arasında bir farkın bulunmadığını öğretmek için bu ayet vaz' edilmiştir.¹² Kurtubi'nin verdiği bu anlamların hemen hemen hepsi, bu ayet için geçerlidir. Çünkü ilk iki anlam, yani ahiret konusunda uyarı ve amele teşvik, söz konusu ayetin¹³ siyakına bakıldığında makul görünmektedir. Üçüncü anlam, Hz.Peygamberi psikolojik olarak ölüme hazırlamak ve kendisinin bir gün gelip öleceğini hatırlatmak maksadına matuf olsa gerektir. Bu da muhtemeldir ve imkansız değildir. Konumuz açısından dört ve beşinci anlamların daha fazla bir önemi haiz olduğunu düşünüyoruz.

Gerçekten de bazı ümmetler, Hz.Peygamberden önce Peygamberlerinin ölümü konusunda ihtilafa düşmüşler ve bu konuda tartışmalar yapmışlardır. Örneğin, Hristiyanlar arasında Hz.İsa'nın ölüp ölmediği konusunda ihtilaflar yaşanmış, kimileri öldüğünü söylerken, kimileri de Allah'ın kendi katına yükselttiğini ve Onun sağ yanında bulunduğunu savunmuştur.¹⁴ Kur'an-ı Kerim'de bir takım ayetler, Hz.İsa'nın kesin olarak öldüğünü açıklayarak Kur'ani açıdan son noktayı koymuştur.¹⁵ İşte tarihi süreç içerisinde bazı ümmetlerin peygamberlerinin ölümü bir vakıa olunca, Kur'an, Hz.Peygamberin ölümü konusunda incelemeye çalıştığımız bu ayetlerle, kesin ve net tavrını ortaya koymuştur.

Kurtubi'nin zikrettiği Hz.Ömer'in, Peygamber (a.s)'ın ölümünü inkar ettiği yolundaki nakli ve bu konudaki gelen rivayetler,¹⁶ irdelenmesi ve ihtiyatla karşılanma- sı gereken bir husustur. Bu yargıya kanımca katılmak mümkün görünmemektedir. Kur'an'ı ve onun mesajını özümsemiş ve bir dünya görüşü olarak benimsemiş, devlet yönetimi, adaleti ve Kur'ani anlayışıyla İslam dünyasında çığır açmış bir insanın Hz.Peygamberin öleceğini kesin ve net bir biçimde ortaya koyan bir ayetten habersiz olmasını kabullenmek safdillik olur. Ayrıca kainatta her beşer için cari olan ve etrafında gerek savaşlarda, gerekse normal şartlar içerisinde pekçok insanın hayatını kaybettiğini gören ve fiili olarak bunu yaşayan, hisseden bir

¹² Kurtubi, *el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an*, XV, 165.

¹³ 39, Zümer, 30.

¹⁴ Ethem Ruhi Fırlı, *Kadıyanilik*, s. 7 (İzmir, 1986).

¹⁵ 4, Nisa, 157.

¹⁶ İbn Hişam, II, 655-61 ; İbn Sa'd, II, 266-271 ; Buhari, 62 Fadailu'l-Ashab (IV, 194).

insanın fiziki ve biyolojik açıdan kendisi gibi olan bir beşer-peygamber hakkında böyle anlamsız bir tepki vermesi düşünülemez. Buna ihtimal vermek mümkün değildir.

Dolayısıyla Hz.Ömer ve bazı kimselerin Hz.Peygamberin (a.s) ölmediği veya ölmeyeceği gibi bir inanç ya da saplantı içerisine düştüklerine ihtimal vermek asla ma'kul değildir.¹⁷ Bu olsa olsa Hz.Peygamber (a.s)'ın vefatından sonra ortaya çıkan siyasi ve itikadi tartışmalar neticesinde, Hz.Ebu Bekir'in ilk halife olmaya layık olduğunu pekiştirmek isteyen taraftarlarca ortaya atılmış olması muhtemel argümanlardır. Olayı bu yönüyle değerlendirmek kanaatimizce daha isabetli gözükmektedir. Beşinci anlam da ayeti daha açıklayıcı nitelikte olması bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu ayetten beşer olma -fani olma- konusunda Hz.Peygamberle diğer insanlar arasında hiçbir farkın olmadığı ve ayrıca ölüm konusunda da "Ben de sizin gibi bir insanım" ifadesi gereğince, diğer insanlarla fiziki-biyolojik anlamda eşit olduğu ilkesi çıkarılabilir.

Peygamberlerin ölümlü olup, ebedi olmadıkları kesin olmakla beraber, onların da daima öldürülme ihtimalleri vardır. Tarihte kimi Peygamberler öldürülmüş, kimileri de öldürülmek amacıyla süikaste maruz kalmışlardır. Nitekim Kur'an'da Hz.Peygamber (a.s) için "Ölür veya öldürülürse"¹⁸ ifadesinin kullanılması, her insan ve daha önce geçmiş olan her peygamber gibi O'nun da belli bir yaşam süresinin bulunduğunu, bu sürenin normal bir ölümle sona erebileceği gibi, insanlar tarafından öldürülmesinin de her zaman ihtimal dahilinde bulunduğunu ima etmektedir. Yani, peygamberlerin öldürülme dahil, her türlü bela ve musibete maruz kalabileceği gerçeği hatırlatılmaktadır. Hz.Peygamber (a.s)'ın "ölmesi veya öldürülmesi" şeklindeki ifade aynı zamanda, Onun faniliğine yapılmış bir vurgu olup, ilk bakışta uhud savaşı ile ve o savaşta birçok müslümanın savaşı terketmesine ve hatta bazılarının teslim olmaya kadar götüren Hz.Peygamberin vefat ettiği söylentisi ile bağlantılıdır.¹⁹ Bundan dolayı Cenab-ı Hak, Hz.Peygamber (a.s) ölmesi veya öldürülmesi durumunda, ökçelerinin üzerinde geriye dönmeleri nin, kendisine hiçbir zarar veremeyeceği şeklinde uyarıda bulunmaktadır.²⁰ Ayet, daha geniş anlamda düşünülürse, tapınmanın yalnız Allah'a özgü olduğu, hiçbir insanın

¹⁷ Bünyamin Erul, *Sahabenin Sunnet Telakkisi*, s. 77, (Basılmamış doktora tezi) , Ankara, 1996.

¹⁸ 3, Ali İmran, 144.

¹⁹ Taberi, *Camiu'l-Beyan*, III, 4. cüz, s. 147.

²⁰ 3, Ali İmran, 144.

-Peygamber bile olsa- ondan pay alamayacağı şeklindeki temel İslami akideyi de dile getirmektedir.²¹

Diğer Peygamberlere baktığımızda, Hz.Süleyman (a.s)'ın eceliyle öldüğünü²² Hz.İsa'nın Yahudiler tarafından öldürülmeye teşebbüs edildiğini, onun yerine bir başkasının öldürüldüğünü ve dolayısıyla Hz.İsa (a.s)'ı öldürdüklerini zannettiklerini,²³ bazı Peygamberlerin yine Yahudiler tarafından haksız yere öldürüldüğünü Kur'an'dan öğreniyoruz.²⁴ Görüldüğü gibi ölüm konusunda peygamberler de dahil her beşer müsavidir. Nitekim Hz.İbrahim duasında: "Beni doyuran ve içiren O'dur. Hastalandığım zaman şifa veren, beni öldüren sonra diriltecek olan O'dur."²⁵ derken ölüm vasfını bizzat kendisine izafe etmektedir. Kur'an'da Hz.Peygamber (a.s)'a şu şekilde dua etmesi emredilmektedir: "Benim namazım, ibade tim, hayatım ve ölümüm, alemlerin Rabbi olan Allah içindir."²⁶ Görülüyor ki beşere izafe edilen özellikler, Peygambere de izafe edilmektedir. Yani, uyumaları, oturup-kalkmaları, sihat veya hastalık hali ve ölüm gibi beşere arız olan özellikler, onlar için de geçerli olmaktadır.

Bu değerlendirmeler bize göstermektedir ki, Ölüm şüphesiz her canlının sonudur. Hz.Peygamber de bir canlıdır, beşerdir ve fanidir. Her canlı gibi Onun da bir sonu olmuştur. Kendisinden önce hiçbir beşere ebedilik niteliği verilmemiştir. Kendisine ve kendisinden sonra hiçbir beşere ebedilik verilmesi de sözkonusu değildir. Zira O ölecektir, diğer insanlar da ölecektir. Bu kaidenin istisnası yoktur. Allah ise daima baki kalacaktır.

Bu açık ve net gerçekleri ifade ettikten sonra bir zihniyet sapması olarak kabul ettiğimiz Hz.Peygamberin halihazırda kabrinde cesediyle ve ruhuyla canlı olduğu iddialarına değinmekte fayda görüyoruz.

Allah'ın koymuş olduğu bu genel-geçer ilkeye rağmen bazıları, Kur'an'ın getirdiği bu ilkeyi görmezlikten gelebilmiş ve Hz.Peygamberin cesediyle ve ruhuyla canlı olduğunu iddia edebilmişlerdir. Kur'an'ı Kerim, Hz.Peygamberin mutlak surette öleceğini açık açık vurguladığı halde, bazı alimlerin böyle bir anlayışa nasıl sahip olduklarına anlam verebilmek mümkün değildir.

²¹ Esed, *Kur'an Mesajı*, I, 118, 104. dipnot.

²² 34, Sebe, 14.

²³ 4, Nisa, 157.

²⁴ 2, Bakara, 61 ; 3, Ali İmran, 21, 112, 181 ; 4, Nisa, 155.

²⁵ 26, Şuara, 79-81.

²⁶ 6, En'am, 162.

Oysaki beşerin temel vasfı faniliktir. Melek olmayan Hz.Peygamber de ²⁷ elbette ölümlü olacaktır ama, şaşılacak tecellidir ki Hz.Peygamberin öldüğüne dair ayetleri²⁸ her gün okuyan bazı muahhar alimlerin bunu Hz.Peygamber için kabul etmeleri pek o kadar kolay olmamıştır. Peygambere duyulan muhabbet neticesi, Peygambere beşeri bir ölümü yakıştıramamışlar, bizler gibi ölmesine Peygamber için razı olamamışlardır.²⁹ Zehebi (öl:748/1247) gibi çeşitli İslami ilimlerde pekçok eser vermiş ve İslam aleminde haklı bir şöhrete kavuşmuş olan bir bilginin dahi, Hz.Peygamberin fiziki-biyolojik yönü olarak vasıflandıra- bileceğimiz beşeri yönü konusunda ümmetinden farklı olduğunu iddia edebilmektedir. O bir eserinde şöyle demektedir: “Bizce mahzurlu taraf, diğer insan ölümlerinin ve onların kokularının değişmesinin ve cesedlerinin toprak olmasının Peygamber için de caiz kılınmasıdır. Hz.Peygamber bu noktada ümmetinden farklılık arzeder. Çürümez, cesedi toprak olmaz ve kokusu değişmez. Şu an bile miskten daha güzel kokmakta berdevamdır. O, diğer peygamberlerinkinden daha mükemmel bir berzah hayatıyla mezarında canlıdır. Şüphesiz onların (peygamberlerin) hayatları, Kur’an’da belirtilen “Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın. Hayır onlar diridir! Rızıkları Rableri katındadır.”³⁰ ayetindeki şehidler hayatından daha şerefli ve daha mükemmeldir.”³¹ Bu durumda Zehebi’ye göre şehidler diri olunca, Peygamberlerin de onlardan üstün olması nedeniyle canlı ve diri olması kaçınılmaz olacaktır.³² Zehebi bu konuda Hz.Adem’le Hz.Musa’nın Berzah aleminde bir araya geldiklerini ve tartıştıklarını³³ ve bunların gerçek olduğunu; ayrıca Hz.Peygamberin semada Adem’i, Musa’yı, İbrahim’i, İdris’i, İsa’yı gördüğünü ve Hz.Musa ile uzun konuşmaları olduğunu nakleder ve bunların gerçek anlamda vuku bulduğunu belirtir. Sonuç olarak Zehebi şunları ilave eder: “Bütün bu deliller göstermektedir ki

²⁷ 6, En’am, 50.

²⁸ 39, Zümer, 30 ; 21, Enbiya, 34.

²⁹ Mehmet Said Hatipoğlu, *Hz.Peygamberi Yanlış Yorumlama Tezahürleri*, İ.Arş. Ekim 1986 Sayı. 2 s. 7.

³⁰ 3, Ali İmran, 169.

³¹ Zehebi, *Siyeru A’lamu’n-Nubela*, (Beyrut, 1417/1996) IX, 160,162.

³² Ebu’l-Kasım es-Suheyli, *er-Ravdu’l-Unuf fi Tefsiri’s-Sireti’n-Nebeviyyeti libni Hişam*, I, 96.

³³ Malik b. Enes, Muvatta, Kader 1 s. 601 ; Buhari 82 Kader 11 (VII, 214) ; Muslim 46 Kader 2 (IV, 2042) ; Tirmizi 33 Kader 2 (IV, 444) ; İbn Mace, Muikaddime 10 (I, 31).

Hız.Peygamber hala misk gibi kokmakta berdevamdır. “Allah yeryüzünün Peygamberlerin cesedlerini çürütmesini yasaklamıştır.”³⁴ Bu konuda yapılacak olan tevkihtir. (nassa dayanmaktadır)”³⁵

Şu hususu açık ve net bir şekilde vurgulamak gerekir: Biz müslümanlar olarak genelde Hız.Peygamberin peygamberlik yönüyle, beşerifani yönünü birbirine karıştırmaktayız. Oysa ki pek çok ayette de belirtildiğı gibi Kur’an bu hususu hiçbir yoruma ve te’vile ihtiyaç bırakmaksızın ortaya koymuştur: “Ben de sizin gibi bir insanım. Ancak bana ilahınızın tek bir ilah olduğı vahyo- lunmaktadır.”³⁶ Bu ayet, hem Hız.Peygamberin beşerifiziki-biyolojik yönünü, hem de vahiy alan Peygamberlik yönünü açıklamaktadır. “Ben de sizin gibi bir insanım” ifadesindeki “misli” kelimesi benzer, eş ve aynı cinsten olan şey anlamına gelmektedir. Yani, insan olmakta sizin gibi, size benzer ve sizinle aynı cinsten olanım demektir. Bir başka deyişle, Hız.Peygamberin fiziki-biyolojik boyutta insan cinsi olması açısından bir farkı bulunmamaktadır. Ancak bu hususun kavranması, geleneğı kutsallaştıran ve onu değışmez bir dogma olarak kabullenen bazı zihinlere daima zor gelmiştir. Zira sözkonusu zihinler, Peygamberlerin kendi konumlarına düşeceğı endişesini taşıyarak onun makamında bir düşüklük olacağını düşünmektedirler. Az önce ifade etmeye çalıştığımız Hız.Peygamberin beşeri ve nübüvvet yönünün, sağlıklı bir biçimde tahlil edilmeden birbirine karıştırıldığı için, “beşerifiziki-biyolojik açıdan peygamber bizim gibi bir insandır” denildiğı zaman, sanki Hız.Peygamberin nübüvvet yönü de dahil her yönüyle sıradan diğeri insanlarla aynı konumda imiş gibi bir anlayışa yol açmaktadır. Oysa ki bu endişe tamamamiyle yersiz ve anlamsızdır. Hız.Peygamberin yerini Kur’an’ın çizdiği sınırlar içinde tesbit etmek ve onu olması gereken makama oturtmak gerekir. Sözkonusu ayetin de işaret ettiğı gibi O, beşerifiziki-biyolojik yönü itibariyle insandır ve bu yönüyle Hız.Peygamber, diğeri insanlarla eşit konumdadır. Peygamberi insan cinsi olması nedeniyle fiziki-biyolojik bakımdan beşer olarak kabul etmek meselenin ilk aşamasıdır. İkinci aşamada Peygamberin bu beşer cinsi

³⁴ Ahmed, Musned, IV, 8; Ebu Davud, Salat 202 Hn: 1047 (I,275); Nesai, 14 Cum’a 5 Hn:1374 (III, 91); İbn Mace, 5 İkame 79 Hn: 1085 (I,345); 6 Cenaiz 65 Hn: 1636 (I,524).

³⁵ Zehebi, a.g.e, IX, 160,162 ; Benzer görüşler için bkz: Mizanu’l-İ’tidal, (Beyrut, 1416/1995) IV, 392 (Bu bilgilere, çok kıymetli Hocam Mehmet Sait Hatiboğlu’nun “Hız.Peygamberi Yanlış Yorumlama Tezahürleri” adlı makalesi vasıtasıyla ulaştık. Bu katkısından dolayı kendisine şükranlarımı arz ederim.).

³⁶ 41, Fussilet, 6.

içerisindeki konumu nedir diye sorulacak olursa, tabiidir ki Peygamber beşer cinsi içinde onlar gibi olmakla beraber risalet görevinin bir kazanımı olarak pekçok özelliğe, ortalamanın üstünde bir mevkiye sahiptir. Örneğin, aklı, zekası, iradesinin güçlülüğü, cesareti ve mükemmel bir İslam toplumu oluşturmadaki kabiliyeti v.b. konulardaki özellikleri tabii olarak diğer insanlardan farklı ve mümtaz bir konumdadır. Bu gerçeği de gözardı etmek mümkün değildir. Zira O, vahiyle yoğrulmuş yüce bir ahlaka, karaktere ve kişiliğe sahip olup, her müslümanın ve her insanın kendisine örnek alması gereken mükemmel bir insandır. Bir varlığın örnek olabilmesi için, hem örneğin, hem de örnek alan kimselerin aynı cinsten olmaları gerekir. Cenab-ı Hakk'ın beşeriyete kendi cinslerinden Peygamber göndermesinin hikmeti, mesajın anlaşılıp uygulanmasıdır. Dolayısıyla örnek alınması gereken bir Peygamberin beşeri sınırların ötesinde olması bu duruma imkan vermeyecektir.

Bu değerlendirmelerden hareketle, Zehebi'nin, beşeri-fiziki-biyolojik noktada Hz.Peygamberin çürümediği, kokusunu olduğu gibi muhafaza ettiği ve mezarında canlı olduğu gibi konularda ümmetinden farklı olduğu anlayışına sahip olmasını yukarıda serdettiği delillerden çıkarmak mümkün görünmemektedir. Zira kanaatimce Hz.Peygamber bu tür fiziki-biyolojik konularda ümmetinden farklı değildir. Öncelikle Zehebi'nin Peygamberin canlı olduğu tezine delil olarak getirdiği Ali İmran süresinin 169. ayetini ele almakla değerlendirmeye başlamak gerekir. Bu ayetin içeriği; şehidlere ölü denemeyeceği, bilakis onların diri oldukları ve rızıklarının Rableri katında olduğudur. Bakara süresinin konuyla ilgili 154. ayetindeise “siz bunun farkında değilsiniz”³⁷ ifadesi vardır. Söz konusu ayetlerin yorumunda müfessirler, pekçok spekülasyon yapmışlardır. Mu'tezile, “Bilakis onlar diridir” ifadesinin, sadece ahirette diri olduklarını belirttiğini savunurken, bazıları, iyilikle anılmaya sahip olduklarından dolayı diri olduklarını, bazıları, onların cesedleriyle diri olduklarını ileriye sürerek dünya hayatında olduğu gibi yer, içer ve diğer dünya ehli gibi kabirlerinde nikahlandıkları şeklinde tuhaf fakat bir o kadar da makul olmayan bir fikri benimsemişlerdir. Bazıları da onların cesedlerinin göğe çıkarıldıklarını öne sürmüşlerdir.³⁸ İnsan öldükten sonra ruhunun nereye gittiği ve nasıl bir yaşam sürdüğü tamamiyle gaybi bir hadisedir. Bu konuda

³⁷ “Allah yolunda öldürülenlere “ölü” demeyin: hayır onlar yaşıyor, ama siz farkında değilsiniz.” 2, Bakara, 154.

³⁸ Reşid Rıza, *Tefsiru'l-Kur'anı'l-Hakim*, IV, 234 ; Benzer görüşler için bkz: Kurtubi, *el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an*, IV, 172, 173.

yapacağımız yorumlar spekülasyondan ve karanlığa taş atmaktan (recmen bilgayb) öteye gidemeyecektir. Yapılması gereken iş, Kur'an'ın açmadığı bir meseleye girmek ne bir eksik ne bir fazla Kur'an'da anlatılanla yetinmektir. Üstelik Kur'an ayeti, insanların bu berzah hayatını kavramalarının mümkün olmadığını dile getirmektedir.³⁹ Dolayısıyla Zehebi'nin şehidlere kıyasen Hz.Peygamberin de berzah aleminde diri ve canlı olduğu, çürümediği ve kokusunun değişmediği gibi bir tezi, bu ayete dayanarak delillendirmesi makul görünmemektedir. *Bir defa bu ayetlerdeki asıl hedef, mü'minleri müjdelemek, kalplerini tatmin ederek Allah'ın dini uğrunda sabır ve sebat göstermelerini telkin etmektir.*⁴⁰ Böyle bir savaş atmosferinde Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demek uygun bulunmamıştır. Zira "ölüm" kelimesi ve düşüncesi savaşan insanlar için cesaret kırıcıdır. Ve Allah yolunda kendini feda etme ve onun yolunda savaşma istek ve cesaretini yok eder. Bunun yerine bu ayetler, müslümanlara şehidlerin ebedi hayatta mutluluk içinde yaşadıklarına inanmalarını salık vermektedir. Bu, cesaret ve yiğitlik ruhunu canlı tutan bir gerçektir.⁴¹ Ayetlerin esas amacı bu olunca, bunlardan Hz.Peygamberin kabrinde diri olması fikrini çıkarsamak, sadece zandan ve subjektif bir yorumdan öteye gitmeyecektir. Kaldı ki şehidlerin canlı olması da mecazi anlamdan ibarettir.

Hız.Adem'le Hız.Musa'nın berzah aleminde görüştükleri ve birbirlerine delil getirerek tartıştıklarını delil olarak getiren Zehebi, bu hadisenin, Hız.Peygamberin de o alemde diri olabileceğini gösterdiğini ileri sürmektedir. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki Adem'le Musa'nın tartışmasıyla ilgili bu hadis Ebu Hureyre kanalıyla gelmekte olup sadece tek sahabinin rivayet ettiği ve her tabakada tevatür derecesine ulaşmamış ahad bir haberdur.⁴² Dolayısıyla kesin bir bilgi değil, zan ifade eder. Zan ifade eden bir haberin de itikadi ve gaybi bir konuda delil olarak kullanılması sözkonusu olamaz.⁴³

³⁹ İzzet Derveze, *Nuzul Sırasına Göre Kur'an Tefsiri*, (İst, 1998) V, 151.

⁴⁰ Derveze, a.g.e, V, 498.

⁴¹ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 104.

⁴² Hadis'in rivayet tablosu için bkz: H. Musa Bağcı, *Hadislere Göre Kader Problemi*, s. 108-114 (Basılmamış Y. Lisans Tezi) Ank, 1993.

⁴³ Serahsi, *Usul*, I, 321-2 ; Muhammed Ebu Zehra, *Ebu Hanife*, s. 304 (Çev: Osman Keskioğlu); Haberi vahidlerin itikad ve teşri yönden değeri için bkz: Ali Oaman Koçkuzu, *Rivayet İlimlerinde Haberi Vahidlerin İtikad ve Teşri Yönlerinden Değeri*, Diyanet Yay. Ankara, 1988.

Hasan Basri, sanki bu hadisi ima edercesine insanın davranışları konusundaki ezeli takdir problemini Kur'ani delilden hareketle şu şekilde tenkid etmektedir: "Hz.Adem ve eşi: "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz"⁴⁴ dediğinden dolayı kendisine uyulması en doğru olan babamız ademi misal gösteriyorum. Adem Rabbine "Bu başıma gelen senin kaza ve kaderindendir" dememişti.⁴⁵ Görüldüğü gibi o da bu rivayeti ima yoluyla da olsa Hz.Adem'in sorumluluktan kurtulmak için böyle bir bahane ileri sürmesinin mümkün olmadığını ve dolayı- sıyla bu rivayete ihtiyatla bakılması gerektiği fikrini bize ima etmektedir.

Ayrıca bu hadis, birçok yönden Kur'an'ın açık ayetlerine aykırı düşmektedir. Zira kıyamet gününden önce bazı ölülerin birbiriyle karşılaşması ayetlerin bize verdiği bilgiler çerçevesinde mümkün görünmemektedir. Bu konuda Peygamberlerle diğer insanlar eşit konumdadırlar. Çünkü Allah'ın şu sözü peygamberlerden hiçbirisini istisna etmeksizin hepsinin o günde Allah'ın huzurunda toplanacaklarını açıklamaktadır. "Allah'ın peygamberleri toplayıpta "Size ne cevap verildi" dediği gün, "Bizim hiçbir bilgimiz yok, şüphesiz gizlilikleri hakkıyla bilen Sensin" diyeceklerdir."⁴⁶ Kur'an'da kıyamet günü bir keresinde "toplanma günü",⁴⁷ bir başka yerde ise "karşılaşma günü" olarak⁴⁸ isimlendirilmektedir. O günde insanlar hep birlikte muhakeme edileceklerdir. "Sizi yerden biz yarattık, yine oraya döndüreceğiz ve sizi bir kez daha oradan çıkaracağız."⁴⁹ Peygamberler de dahil hiçbir kimsenin ikinci sur'a üfürülmeden kabrinden kalkması söz konusu değildir. Zira "Sura bir daha üflenince o zaman onlar ayağa kalkarak bakarlar."⁵⁰ ayeti kıyamet gününden önce herhangi bir kimsenin diğeriyle karşılaşmasının mümkün olmadığını, ancak o günde karşılaşabile- eğini belirtmektedir. Bununla birlikte Allah, kıyamet gününde insanların hallerinden bahsederken hiçbir

⁴⁴ 7, A'raf,23.

⁴⁵ Hasan Basri, *Kader hakkında Abdülmelik b. Mervan'a Mektubu*, A.Ü.İ.F. der. III, 78 (Çev: Lütfi Doğan, Yaşar Kutluay).

⁴⁶ 5, Maide, 109.

⁴⁷ 42, Şura, 7 ; 64, Teğabun, 9.

⁴⁸ 40, Gafır, 15.

⁴⁹ 20, Taha, 55.

⁵⁰ 39, Zümer, 68.

kimsenin kendi nefsinden başkasını düşünemeyeceğini de açıklamaktadır.⁵¹ Yine Zümer süresinde “Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda iken canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı alır, ötekini muayyen bir vakte kadar bırakır.”⁵² şeklindeki ayetten istinbat edilen önemli hususlardan biri de Allah’ın ölenin ruhunu yanında tuttuğu ve bir daha bedene döndürmediğidir. Öyle ise bazı kimselerin sandıkları gibi ruh, kıyametten önce bedene dönmez. kabirde ruhun bedene döneceğini söylemek, bu ayete aykırıdır. Ayetle açıkça çatışan bu tür rivayetlerin reddi gerekir. Bedenden ayrılan ruh, Allah’ın iradesindedir. Ancak ahirette ruhlar yeniden bedenlere konacaktır. Fakat ruh dünyada bir daha aynı bedene dönmez.⁵³ Söylediğimiz bu gerekçeler, Hz.Peygamberin diğer bazı peygamber- lerle görüşüp konuştuğu şeklindeki argümanlar için de geçerlidir.

Zehebi’nin delil olarak ileri sürdüğü diğer bir rivayet ise Hz.Peygamberin cesedinin çürümeyeceğini ifade eden Ebu Davud (öl:275/888), Nesai (öl:303/915), İbn Mace (öl:273/886)’nin Sunen’lerinde ve Ahmed b. Hanbel (öl:241)’in Musned’inde geçen şu rivayettir: Sahabi Evs b. Evs es-Sakafi şöyle rivayet eder. Rasulullah şöyle buyurdu: “Günlerinizin en efdali Cuma günüdür. Hz.Adem o günde yaratılmıştır, o günde ruhu alınmıştır, o günde (yaratılması anında) ruh üfürülmüştür, nefha-i ula (sa’kah) o günde olacaktır. O günde bana çok salat ve selam getirin. Çünkü sizin salat ve selamınız bana arzolunmaktadır. Ravi dedi ki, (orada bulunan sahabilerden bazıları) “Ey Allah’ın Rasulü! Sen çürüdüğün halde, bizim salat ve selamımız sana nasıl arzolunur.” dediler. Bunun üzerine Hz.Peygamber şöyle buyurdu: “Şüphesiz ki Allah peygamberlerin cesedlerini çürütmesini yere haram kılmıştır.”⁵⁴ Ebu’d-Derda’nın rivayetinde ise şu ziyade vardır: “Allah’ın Peygamberi diridir (hayy), rızıklandırılır.”⁵⁵ Bazı alimler tarafından bu rivayetlerden çıkarılan temel hüküm, her ne suretle olursa olsun, Peygamberlerin kabirlerinde

⁵¹ 80,Abese, 37 Hadisin farklı noktalardan tenkidi için bkz. Seyyid Salih Ebu Bekir, *el-Advau l-Kur’aniyye fi İktisahi l-Ehadisi l-İsrailiyyeti ve Tathiri l-Buhari minha*, s.239-41.

⁵² 39, Zümer, 42.

⁵³ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, VIII, 19.

⁵⁴ Ahmed, Musned, IV, 8 ; Ebu Davud, Salat 202 Hn: 1047 (I, 275); Nesai, 14 Cum’a 5 Hn:1374 (III, 91); İbn Mace, 5 İkame 79 Hn: 1085 (I, 345) ; 6 Cenaiz 65 Hn: 1637 (I, 524).

⁵⁵ İbn Mace, 6 Cenaiz 65 Hn: 1637 (I, 524).

cesedlerinin çürümediği ve kabirlerinde canlı olduğudur. Nitekim Ebu Davud'un şarihi Azimabadi (öl:1273/1857), birinci hadisi şerh ederken peygamberlerin kabirlerinde diri olduklarını ifade ettikten sonra İbn Hacer el-Mekki'nin şu sözünü, açıklamasına destek olarak gösterir: Bu sözün ifade ettiği şey, peygamberlerin melekler gibi yeme ve içme ihtiyacı hissetmeksizin canlı olarak kabirlerinde namaz kıldıkları ve ibadet ve taat içerisinde olduklarıdır. Azimabadi, devamla şunları ifade eder: Bu tür hadisler Cuma günü Hz.Peygambere çok salat ve selam getirilmesinin meşruiyetini, bunların kendisine arzedildiğini ve onun kabrinde diri olduğunu gösterir. Muhakkiklerden bir gurup, Rasulullah'ın vefatından sonra canlı olduğu ve ümmetinin taatlarıyla sevindirildiği fikrini benimsemişlerdir. Peygamberler de diğer ölülerde mevcut olan işitme ve ilim gibi mutlak bir idrake sahip olmakla beraber çürümezler. Şehidlerin diri oldukları ve rızıklandırıldıklarıyla ilgili nass da (bu anlamda) varid olmuştur. onlar cesedleriyle canlıdır. (onlar canlı olurken) Peygamberler nasıl canlı olmasın? Bir hadiste "Peygamberler kabirlerinde diridirler."⁵⁶ şeklinde gelmiştir.⁵⁷

Bu ilk hadisin isnadını tetkik ettiğimiz zaman genelde hadisçilerin isnadını sahih olarak kabul ettiklerini görüyoruz. İbn Huzeyme (öl:311), İbn Hibban (öl:354/965), Hakim (öl:405/1014), Nevevi (öl:676/1277) ve Zehebi onu sahih kabul edenler arasındadır.⁵⁸ İsnaddaki raviler, Ebu'l-Es'as es-

⁵⁶ Bakıllani'nin el-İnsaf adlı eserini tahkik eden İmaduddin Ahmed Haydar, Peygamberlerin nübüvvetinin ahirete intikal ettikten sonra da devam ettiğini delillendirmek amacıyla Hz.Peygambere isnad ettiği bu rivayeti delil olarak getirmektedir. Buna göre Rasulullah şöyle buymaktadır: "Peygamberler kabirlerinde diridirler ve namaz kılmaktadırlar." Muhakkıka göre bu hadis, peygamberlerin nübüvvetinin subutuna ve dünyadan irtilalinden sonra çürümemesine bir delil teşkil etmektedir. O, bu rivayeti Suyuti'nin, el-Fethu'l-Kebir adlı eserinde Enes b. Malik'ten nalettiğini ve onu, Ebu Ya'la el-Mevsili'ye dayandırdığını ifade etmektedir. Ebu Bekr Bakıllani, *el-İnsaf*, s. 95 Muhakkıkın 2 nolu dipnotu. Süheyli'nin *Ravdu'l-Unuf* adlı eserini tahkik eden Mecdi b. Mansur, bu rivayetin zayıf olduğunu, Beyhaki'nin "Hayatu'l-Enbiya" adlı eserinde tahrir ettiğini ve isnadında bulunan Ahmed b. Ali el-Hasnevi'nin yalanla müttahem olduğunu ve Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Leyla'nın da zayıf olduğunu zikretmiştir. Ebu'l-Kasım es-Suheyli, *er-Ravdu'l-Unuf fi Tefsiri's-Sireti'n-Nebeviyyeti libni Hişam*, I, 96 (Thk: Mecdi b. Mansur b. Seyyidi's-Şura) dipnot kısmı.

⁵⁷ Azimabadi, *Avnu'l-Ma'bud Şerhi Suneni Ebi Davud*, III, 261.

⁵⁸ Zehebi, *Siyeru A'lamu'n-Nubela*, IX, 162 Muhakkıkın 2 nolu dipnotu. Kanaatimizce alimlerin bu hadisi sahih addetmeleri, sadece isnadı yönündendir. "İsnadı sahih olan bir hadisin metni sahih olmayabilir" kaidesi gereğince alimlerin verdiği bu hükme

San'ani, Abdurrahman b. Yezid b. Cabir (öl:150), Hüseyin b. Ali el-Cu'fi (öl:203) ve Harun b. Abdillahi'dır (öl:243). Hadis kritikçileri, bu ravileri genelde sika, saduk, hafız, mutkîn gibi ifadelerle ta'dil etmektedirler.⁵⁹ Ancak bu raviler içerisinde Abdurrahman b. Yezid b. Cabir güvenilir bir "sika" olarak değerlendirilmekle beraber sîdk ehli kimseler tarafından "daifu'l-hadis" olarak nitelenmekte ve ayrıca Kufe ehline göre de o, münker hadisleri rivayet eden biri olarak bilinmektedir.⁶⁰ Yine bu ravilerden Hüseyin b. Ali b. Velid el-Cu'fi, hadis kritikçileri tarafından mutkîn ve sika olarak kabul edilmekle birlikte, onun hakkında Humeyd b. Rabi' el-Hazzaz'ın şu ifadesi gerçekten dikkat çekicidir. Der ki: "Hüseyin b. Ali hadis rivayet etmezdi. Rüya görür ve ardından hadis rivayet etmeye başlardı. Biz de ondan yazardık. Böylece ondan 10 binden fazla hadis yazdık."⁶¹ hadis rivayet etmede böyle bir metod izleyen bir ravinin rivayetlerinin ne kadar güvenilir olduğu ve bu rivayetlerden çıkarılacak hükümlerin ne kadar İslami olduğu daima tartışmaya açıktır.

Ebu'd-Derda kanalıyla rivayet edilen hadise gelince hadis kritikçileri bu hadisin isnadındaki ravilerin sika olduğunu ancak senedde inkıta'nın mevcut olduğunu ifade etmektedirler. İsnadda Ebu'd-Derda, Ubade b. Nüseyy (öl:118), Zeyd b. Eymen, Said b. Ebi Hilal (öl:135 veya 149), Amr b. el-Haris (öl.149), ve Abdullah b. Vehb vardır.⁶² Ubade b. Nusey, sika, fadıl,⁶³ Zeyd b. Eymen, makbul,⁶⁴ Said b. Ebi Hilal, saduk, fakat hadisleri

ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Zira bir hadisin isnadının sahih olması tek başına onun sahih olduğu anlamına gelmez. Kaldı ki yukarıda da belirttiğimiz gibi isnadındaki bazı raviler hakkında cerhedici ifadeler de vardır. Cerh edici nitelikler ta'dilden öncelikli olduğu için hadise ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

⁵⁹ İbn Hacer el-Askalani, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 436 ; Zehebi, *el-Muğni*, I, 617 ; İbn Hacer, a.g.e, I, 534 ; Harun b. Abdillahi b. Mervan el-Bağdadi'nin sika olduğuna dair bkz: İbn Hacer, *Takrib*, II, 317 ; Ebu'l-Eş'as es-San'ani'nin (Şurahil b. Ade) sika olduğuna dair bkz: İbn Hacer, *Takrib*, II, 335.

⁶⁰ İbn Hacer el-Askalani, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 436 Zehebi, *el-Muğni*, I, 617.

⁶¹ İbn Hacer, a.g.e, I, 534.

⁶² Ebu Derda'nın rivayetine göre, Hz.Peygamber şöyle buyurmuştur: Cuma günü bana salatu selamu çoğaltın. Zira melekler ona şahidlik etmektedirler. Sizden hiçbir kimse bana salat ve selam getirmesin ki bitirinceye kadar o bana ulaşmış olmasın. (Ebu Derda) Ölümünden sonra da mı? dedim. "Evet ölümünden sonra da, zira Allah peygamberlerin cesedlerini çürütmeyi toprağa haram kılmıştır. Allah'ın Nebisi diridir, rızıklandırılır." buyurdu." İbn Mace, 6 Cenaiz 65 Hn: 1637, (I, 524).

⁶³ İbn Hacer, *Takrib*, I, 377.

⁶⁴ İbn Hacer, a.g.e, I, 266.

rivayet ederken karıştırmakta (ihtilat),⁶⁵ Amr b. el-Haris sika, fakih ve hafız,⁶⁶ Abdullah b. Vehb de sika⁶⁷ olarak ta'dil edilmektedir. Ahmed b. Ebi Bekr el-Busiri (840/1436) tarafından İbn Mace'ye yazılan Zevaid'de bu hadiste iki yerde inkıtadan sözedilmektedir. Birincisi, Alai'nin ifadesine göre Ubade b. Nüseyy, Ebu'd-Derda'dan rivayetinde irsal yapmıştır. İkincisi, Zeyd b. Eymen, Ubade'den rivayetinde irsal yapmıştır. Bunu da Buhari (öl:256) ifade etmektedir.⁶⁸ Sonuç olarak birinci hadis her ne kadar senedi itibariyle Hadisçiler tarafından sahih görülse bile raviler hakkında söylediğimiz cerhedici özellikler bu hadise isnad açısından ihtiyatla yaklaşmamızı gerekli kılmaktadır. İkinci hadis ise isnaddaki raviler sika olsa da senedde kopukluk vardır. Dolayısıyla hadis yine zayıftır.

Hadisin metninin tetkikine gelince; metnin gerek Kur'an'ın açık nasslarına gerekse bilimsel tecrübelerle mutabık olduğu konusunda çok ciddi çekincelerimiz vardır. Zira pekçok ayette de belirtildiği gibi Hz.Peygamber Kur'an'da bir beşer olarak tanıtılmaktadır. Yani, Hz.Peygamber fiziki-biyolojik olarak Allah'ın koymuş olduğu hem sosyal hem de tabii kanunlar açısından sair beşerle aynı konumda yer almaktadır. Sözüünü ettiğimiz bu kanunlar, beşer olarak vasıflandırılan bütün insan cinsi için geçerlidir. Her insan gibi onun da cesedinin kimyevi ve fiziki değişikliğe uğrayarak bozulması bu tabii kanunların gereğidir. Bir insanın konumu ve rütbesi ne olursa olsun onun bu kanunlardan muaf olması düşünülemez. Eğer Hz.Peygamber bir beşerse -ki Kur'an bunu sürekli vurgulamaktadır- o da bu kanunlar çerçevesinde ömrünü tamamlayıp ölmüştür ve neticede cesedi çürümüştür. Bu da gayet tabii bir hadisedir.

Burada konunun bir başka boyutu da şudur: Peygamberin fazileti ve üstünlüğü, onun çürümemesi ve cesedinin olduğu gibi bozulmadan kalması gibi bir nedene bağlı kılınamaz. Faziletin, maddi ve bedeni bir unsurla açıklanması kanatımızca uygun değildir. Onun esas faziletini, getirmiş olduğu mesajda ve asırlarca devam edegelen dünya görüşünde aramak gerekir. Zira madde, daima yok olmaya mahkumdur. Değerleri, madde üzerine bina etmek, maddenin yok olmasıyla, o değerinde bir kalemde silinip tükenmesi anlamına gelebilir. Onun için Hz.Peygamberin cesedi de tabiatın doğal akışı içerisinde çürüyebilir. Bu onun beşer olmasının bir

⁶⁵ İbn Hacer, a.g.e, I, 299.

⁶⁶ İbn Hacer, a.g.e, II, 73.

⁶⁷ İbn Hacer, a.g.e, I, 430.

⁶⁸ İbn Mace, 6 Cenaiz 65 Hn: 1637, (I, 524) ; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, II, 233.

gereğidir. Akla şu soru gelebilir: Bugün bazı insanların cesedlerinin çürümediği ileri sürülmektedir. Acaba bunun nedeni ne olabilir? Biz bilimsel olarak beşer cinsinden olan her varlığın kimyevi ve fiziki değişikliğe uğrayarak çürüdüğü kanaatini taşıyoruz. Zira bugüne kadar ki mezarların nakilleri esnasında müşahade ettiğimiz tecrübeler bunun, böyle olduğunu göstermektedir. Ama bunun istisnaları çıkamaz mı? Bazı cesedlerin çürümediği yaygın bir kanaat olarak yer yer gündeme gelmektedir. Şayet bunlar doğruysa, bu söylentilerin ya o cesedlerin yıllarca önce mumyalanmış olmasından veya doğadaki bir takım tabii oluşumlar ve etkileşimler neticesin de fiziki ve kimyevi değişme şartlarının oluşmaması sonucunda meydana gelmiş olması muhtemeldir. Bu, belki tıp adamlarının veya ilgili branştaki uzmanların ortaya koyacağı bilimsel tesbitler neticesinde açıklığa kavuşacak bir konudur. Ancak burada bizim vurgulamamız gereken husus şudur: Eğer cesedin çürümemesi bir insanın değerini ve faziletini ortaya koyuyorsa, bunun sadece peygamberlerde ve takva sahibi kimselerde zahir olması gerekirdi. Oysaki bu özellik, zaman zaman başka inanışta olan bazı insanlarda da zuhur ettiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla böyle bir hadiseyi Peygamber (a.s.)'ın fazileti için delil getirmek ve sanki ona has bir özellikmiş gibi takdim etmek tutarlı bir tavır olmasa gerektir.

Netice itibariyle Hz.Peygamberin beşeri yönüyle uyuşmayan ve onu beşer cinsinden farklı bir konuma sokan bu tür anlayışların ciddi anlamda bir kritiğe tabi tutulması gereği ortaya çıkmaktadır. Hz.Peygamberin üstünlüğünü ve yüceliğini, Onun maddi-beşeri cesedinde değil de, getirmiş olduğu alemşümül mesajda, Onun mükemmel örneğinde, yüce ahlaki karakterinde ve kişiliğinde aramak gerekir. Hz.Peygamberin bir insan olarak teni çürüyebilir ve toprak olabilir, kokusu da bulunmayabilir. Bunların olmaması, Onun peygamberliğine, örneğine ve yüce ahlaki yapısına bir nakisa getirmez. Zira o bir beşer olması nedeniyle ömür süresini tamamlamış ve ölmüştür. Diğer beşere arız olan çürüme, toprak olma Onun için de geçerlidir. Bu, Onun beşer olmasının bir gereğidir. Kur'an'ın genel ilkelerine ve Peygamberin model olan yaşantısına uygun olan da budur.

Konuyla ilgili olarak görüşlerini zikretmemiz gereken alimlerden birisi de Suyuti (öl:911/1505)'dir. O, "el-Hasaisu'l-Kubra" adlı eserinde Hz.Peygamberin cesedinin çürümeyeceğini ifade eden "Babu ihtisasihi bi ademi belai cesedihi" şeklinde bir bab başlığı açmış ve yukarıda ilk olarak naklettiğimiz İbn Mace, Ebu Davud ve Nesai tarafından rivayet edilen hadis

ile ayrıca iki rivayet daha serdetmiştir.⁶⁹ İlk rivayetin değerlendirmesini yukarıda yapmıştık. diğer iki rivayet ise son derece zayıf ve muhtemel olarakta uydurma rivayetlerdir. Zira bunlar hiçbir sahih kaynakta mevcut olmayan rivayetlerdir. Suyuti'nin koyduğu bab başlığından bunların, Hz.Peygamberin cesedinin çürümediğini göstermeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Suyuti'nin kitabını tehzib eden muhakkik Abdullah Telidi, sadece ilk rivayeti almakla yetinerek, geriye kalan iki rivayeti muhtemelen zayıf olmaları hasebiyle zikretmemektir. O, İbn Mace, Nesai ve Ebu Davud'un rivayet ettiği hadisin sahih olduğunu kabul etmekte ve bu hadisin, salatu selamımızın ona arzedildiğine ve peygamberlerin kabirlerinde canlı olduklarına delil olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, onların cesedleri diğer insanların cesedleri gibi olmayıp asla çürümez ve bozulmaz. Allah cesedinin baki kalmasını ona has bir özellik kılmıştır. Bu Peygamberler için büyük bir üstünlüktür.⁷⁰

Suyuti başka bir eserinde düşüncelerini daha net ifade etmekte ve Hz.Peygamberin cesediyle ve ruhuyla canlı olduğunu ve yeryüzünde tasarrufta bulunduğunu söylemektedir. Suyuti, insanı hayretler içerisinde bırakacak tarzda şunları söyler: "Hz.Peygamber cesediyle ve ruhuyla canlıdır, tasarrufta bulunur. Yeryüzünde ve melekut aleminde istediği yere gider. Halen ölümünden önce hangi şekildeyse aynen öyledir. Kendisinde hiçbir şey değişmemiştir. Melekler cesedleriyle canlı oldukları halde gözle görülmezlerse, peygamberler de onlar gibi görülmezler. Allah bir kimseyi Peygamberi görmekle taltif etmek dilerse, perdeyi kaldırır, o kimse peygamberi gerçek şekliyle görür. Buna hiçbir engel yoktur. Bu misal aleminde oluyor diye bir tahsise gitmeye gerek yoktur."⁷¹

Bir defa, Hz.Peygamberin cesedi ve ruhuyla canlı olduğu tezi, tamamiyle gerçek dışıdır. Ne yukarıda açıkladığımız Kur'an ayetleriyle, ne de realite, his ve müşahadeyle çakışmaktadır. Kur'ani gerçek, gayet açık ve kesindir. "Sen öleceksin, onlar da ölecekler."⁷² "Sen öleceksin de onlar

⁶⁹ Bu rivayetler şunlardır: Zübeyr b. Bekkar "Ahbaru'l-Medine" sinde Hasen'den rivayet ettiğine göre Rasulullah şöyle buyurmuştur: "Kim Ruhu'l-Kudus'le konuşursa, o kişinin cesedi, toprakta çürümesine izin verilmez." Diğer rivayet ise Zübeyr ve Beyhaki'nin Ebu Aliye'den tahrir ettiği rivayettir: "Peygamberlerin cesedi, toprakta çürümez ve onu yırtıcı hayvanlar yemezler." Suyuti, *el-Hasais*, II, 489.

⁷⁰ Abdullah Telidi, *Tehzibu'l-Hasaisi'n-Nebeviyyeti'l-Kubra*, s. 458.

⁷¹ Suyuti, *el-Havi li'l-Fetava*, II, 265, krş II, 147 (Mehmet Sait Hatipoğlu, Hz.Peygamberi Yanlış Yorumlama Tezahürleri, İ.Arş. Ekim 1986 s. 2 s. 10'dan naklen).

⁷² 39, Zumer, 30.

ebedi mi kalacaklar? Senden önce hiçbir beşere ebedilik vasfı vermedik.”⁷³ şeklindeki Kur’ani gerçekler Suyuti’yi doğrulamamaktadır. Ayrıca Suyuti “her nefis ölümü tadacaktır.” genel esasına, Hz.Peygamberin cesediyle ve ruhuyla canlı olduğunu ileri sürerek caiz olmayan bir istisna getirmektedir. Ayetleri bütünlük açısından değerlendirdiğimiz zaman böyle bir istisnanın mümkün olmadığını müşahade ediyoruz. Bu ayetler çerçeve sinde meseleye bakıldığında, Hz.Peygamberin cesedi ve ruhuyla canlı olduğu tezi, herhangi bir delile dayanmayan, realiteyle de bağdaşmayan subjektif bir iddia olarak kalmak durumundadır.

“Yeryüzünde ve melekut aleminde istediği yere gider ve tasarrufta bulunur” anlayışına gelince; Bunun da tutarlı bir tarafı olmadığı akli selim her insanın bilmesi gereken bir husustur. Şunu da belirtelim ki Hz.Peygamber kırk yaşında risalet görevine başlamış ve 23 yıllık bir süre içerisinde kendisine tevdi edilen görevi başarıyla tamamlamıştır. Dini esaslar bu süre içerisinde bütünüyle eksiksiz ve noksansız olarak insanlara ulaştırılmıştır. Dolayısıyla Hz.Peygamberin bir Peygamber olarak bu dünyadaki görevi ahirete irtihal etmesiyle sona ermiştir. Bundan sonra “peygamber ölmemiştir, canlıdır ve yeryüzünde tasarrufta bulunmaktadır” demenin hem nakli hem de mantıki bir izah tarzı yoktur.

Hem Hz.Peygamber yeryüzünde ve melekut aleminde dolaşüyor ve tasarrufta bulunuyor, bununla birlikte birtakım insanlar Onunla irtibat kuruyorlarsa, bugün perişan haldeki İslam ümmetinin uyanması ve kendine gelmesi, bu geri kalmışlık halinden, ezilmişlikten ve sömürüden kurtulması için neden Onun bu tasarrufunun etkisi görülmemektedir. Tarihi gelişmeler ve yaşanan realite böyle bir durumun olmadığını açıkça gözler önüne sermektedir. Eğer bu İslam ümmetini ve hatta bütün insanlığı Hz.Peygamberin kurtaracağına inanılıyorsa, Onun beşeri ve nebevi nitelikleriyle bağdaşmaz bir biçimde hakkında üretilen efsanevi anlayışlarla değil, Onun getirdiği vahyi mesaj ve uygulaması niteliğindeki model olan davranışlarından çıkaracağımız ilkeleri anlamak ve uygulamakla kurtaracaktır. Her ölümlü insan gibi Hz.Peygamber de Allah’ın rahmetine kavuşmuştur. Ölülerden medet ummak -Peygamber bile olsa- Kur’ani zihniyete zıt bir anlayıştır. Bizim yapacağımız sadece Ona dua ve salatu selam getirmek ve ruhunu şad etmektir. Tekrar söylemek gerekir ki Peygamber (a.s)’dan istifade edilecekse, Onun yüce ahlaki şahsiyetinden, mükemmel örnekliğinden ve getirdiği ölümsüz mesajının içeriğinden fayda temin edilmelidir.

⁷³ 21, Enbiya, 34.

Suyuti'nin "Halen ölümünden önce hangi şekildeyse aynen öyledir. Kendisinde hiçbir değişme olmamıştır." sözü, Zehebi'nin (öl.748/1347) yukarıda geçen "çürümez ve toprak olmaz" ifadeleriyle örtüşmektedir. Bu konuyla ilgili değerlendirmelerimizi orada yaptığımız için burada tekrarlamak lüzumunu hissetmiyoruz.

Ayrıca Suyuti, Hz.Peygamberi canlı olması ve tasarrufta bulunmasıyla birlikte görülmemesi açısından da meleklerle benzetmektedir. Bunun da kanaatimizce tutarlı bir benzetme olarak kabul edilmesi doğru olmasa gerektir. Zira meleklerle beşer olan peygamberler arasında ontolojik bir uyuşma sözkonusu değildir. Varlık sahaları tamamen ayrıdır. Meleklerin kendilerine has özellikleri vardır. Yemezler, içmezler, uyumazlar, evlenmezler ve nurdan yaratılmış ve görünmeyen varlıklardandır.⁷⁴ Oysa ki beşer olan peygamberler topraktan, balçık tan yaratılmış ve görünen varlıklardır. Ayrıca Hz.Peygamberin öldükten sonra canlı olması ve tasarrufta bulunması sözkonusu olmayınca, Onun görünüp görünmemesinin anlamını tartışmak da gereksizdir. Dolayısıyla Suyuti'nin bu anlayışının, tutarsızlıklardan kurtulamadığı izahtan varestedir.

Bu konuda son olarak İbnu'l-Cevzi (öl:597/1200)'nin şu dikkate değer sözleriyle incelememizi bitirmek istiyoruz: "Kim Hz.Peygamberin Medine'ye tevdi edilmiş cesedinin kabirden çıktığını ve rüyasında gördüğü yerde hazır bulunduğunu zannederse, bu benzeri görülmedik bir cehalettir. Aynı anda bir kişi bin yerde Onu çeşitli şekillerde görüyor. Tek bir şahısta böyle birşeyi tasavvur etmek akıl karı mı ? Görünen şey Hz.Peygamberin timsalidir, şahsı değil."⁷⁵

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim.

Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst, Tarihsiz.

Azimabadi, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsulhak, *Avnu'l-Ma'bud Şerhi Suneni Ebi Davud*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1415/1995.

Bağcı, H. Musa, *Hadislere Göre Kader Problemi*, (Basılmamış Y. Lisans Tezi) Ankara, 1993.

⁷⁴ Taftazani, *Kelam İlmi ve İslam Akaidi (Şerhu'l-Akaid)*, (İst, 1982) s. 305 (Çev: Süleyman Uludağ).

⁷⁵ İbnu'l-Cevzi, *Saydu'l-Hatır*, s. 365, 66 (Mehmet Sait Hatipoğlu, Hz.Peygamberi Yanlış Yorumlama Tezahürleri, İ.Arş. Ekim 1986 s. 2 s. 10'dan naklen).

- Basri**, Hasan b. Huseyn, *Kader Hakkında Abdülmelik b. Mervan'a Mektubu*, (Çev: Lütü Doğan, Yaşar Kutluay) A.Ü.İ.F. der. c. 3, Ankara, 1954.
- Buhari**, Muhammed b. İsmail, *Sahih*, Mektebetü'l-İslamiyye, İst, Tarihsiz.
- Derveze**, İzzet, *Nuzül Sirasına Göre Kur'an Tefsiri*, (Çev: Komisyon) Ekin yay. İst, 1998.
- Ebu Bekir**, Seyyid Salih, *el-Advau'l-Kur'aniyye fi İktisahi'l-Ehadisi'l-İsrailiyi-yeti ve Tathiri'l-Buhari minha*, yer yok, tarihsiz.
- Ebu Davud**, Süleyman b. Eş'as, *Sunen*, Mektebetü'l-İslamiyye, İst, Tarihsiz.
- Ebu Zehra**, Muhammed, *Ebu Hanife*, (Çev: Osman Keskioglu) Konya, 1984.
- Esed**, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, (Çev: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk) İşaret Yay. İst, 1996.
- Erul**, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet Telakkisi*, (Basılmamış doktora tezi), Ankara, 1996.
- Fıglalı**, Ethem Ruhi, *Kadiyanilik*, İzmir, 1986.
- Hatipoğlu**, Mehmet Said, *Haz.Peygamberi yanlış Yorumlama Tezahürleri*, İ.Arş. s. 2 Ekim 1986.
- İbn Atrıyye**, Ebu Muhammed el-Endelusi, *el-Muharraru'l-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, (Thk: Abdusselam Abdüşşafi Muhammed), Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1413/ 1993.
- İbnu'l-Cevzi**, *Saydu'l-Hatır*, Dimeşk, 1979.
- İbn Hacer**, el-Askalani, *Tehzibu't-Tehzib*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 1412/1991.
- , *Takribu't-Tehzib*, (Thk: Halil Me'mun Şiha) Daru'l-Ma'rife, Beyrut, 1417/1997.
- İbn Hişam**, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Daru İbn Kesir, (Thk: Mustafa es-Sika, İbrahim el-Ebyari, Abdulhafız Şelebi) Yer yok, Tarihsiz.
- İbn Mace**, *Sunen*, (Thk: Muhammed Fuad Abdulbaki), Daru İhyau't-Turasi'l-Arabi, Yer yok, 1395/ 1975).
- İbn Sa'd**, *et-Tabakatu'l-Kubra*, Daru Sadr, Beyrut, 1405/ 1985.
- Kurtubi**, *el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1413/ 1993.
- Kutup**, Seyyid, *fi Zilali'l-Kur'an*, Beyrut, 1986.
- Malik**, b. Enes, *el-Muvatta*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1409/ 1989.
- Mevdudi**, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, (Çev: Ali Bulaç Başkanlığında bir Komisyon), İnsan Yay, İst, 1986.

- Muslim**, b. el-Haccac el-Kuşeyri, *Sahih*, (Thk: Muhammed Fuad Abdülbaki) Daru'l-Hadis, Kahire, Tarihsiz.
- Nesai**, *Sunemu'Nesai bi Şer-hi'l-Hafız Celaleddin Suyuti ve Haşiyetü'l-İmam es-Sindi*, (Yayına Hız: Abdülfettah Ebu Gudde), Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut, 1414/ 1994.
- Reşid Rıza**, Muhammed, *Tefsiru'l-Kur'an'i'l-Hakim*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, 1414/ 1993.
- Serahsi**, Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed, *Usulu's-Serahsi*, Eda Neşriyat, İst, 1990.
- Suyuti**, Celaleddin, *el-Havi li'l-Fetava*, Kahire, 1352/1933.
- Suheyli**, Ebu'l-Kasım, Abdurrahman b. Abdillan b. Ahmed b. Ebi'l-Hasen, *er-Ravdu'l-Unuf fi Tefsiri's-Sireti'n-Nebeviyyeti libni Hişam*, I, 96 (Thk: Mecdi b. Mansur b. Seyyidi'ş-Şura) Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1418/1997.
- Taberi**, İbn Cerir, *Camiu'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1410 / 1995.
- Taftazani**, Saduddin, *Kelam İlmi ve İslam Akaidi* (Şerhu'l-Akaid), (Çev: Süleyman Uludağ) İst, 1982.
- Yazır**, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, (Sadeleştirme: Doç.Dr. İsmail Karaçam başkanlığında komisyon), Azim Yay, İst, Tarihsiz.
- Zehebi**, Muhammed b. Ahmed *el-Muğni fi'd-Duafa*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1418/1997.
- , *Siyeru A'lamu'n-Nubela*, Muessesetu'r-Risale, Beyrut, 1417/1996.
- Zemahşeri**, *Tefsiru'l-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzil ve Uyunu'l-Ekavil fi Vucuhi't-Te'vil*, Daru'l-Mushaf, Kahire, Tarihsiz.